

SISÄLLYS

Lukijalle 6

ENTISAJAN PUUTARHOISSA – KASVEJA, IHMISIÄ, HISTORIAA 8

- Mikä on puutarha? 13
- Hyötykasveja ja kasvilajeja 18
- Vanhjoja puutarhoja, muinaistulokkaita ja vieraslajeja 21
- Ihmisiä puutarhoissa 25
- Perinteistä puutarhahistoriaa ja kasviarkeologisia tulkintoja 28
- Kasvien moninaiset nimet 33
- Kasvien myrkylliset yhdisteet 36
- Korttelit, taksonit, pähkylät ja muut termit 37
- Historian käännteitä puutarhoissa 39
- Puutarhojen tyyliuunnat ja muoti-ilmiot 43
- Puutarhojen merkityksestä 48

LUOSTARIPUUTARHAT – YRTTEJÄ JA HENGEN RAVINTOA 51

- Naantalın luostari – Vallis Gratiae, Näden dahl, Armon laakso 52
- Naantalın luostaripuutarha ja kasvijänteet 54
- Lehtokileija (*Aquilegia vulgaris*), keltamo (*Chelidonium majus*) ja etelänruttojuuri (*Petasites hybridus*) 57
- Mansikat (*Fragaria*) ja vadelma (*Rubus idaeus*) 61
- Humala (*Humulus lupulus*) ja nokkoset (*Urtica*) 64

LINNAPUUTARHAT – PIISPAT, HERTTUAT JA LINNOJEN PUUTARHAT 68

- Kuusiston piispanlinna 68
- Kuusiston kasvihistoriaa 70
- Hapankirsikka (*Prunus cerasus*) ja ruusut (*Rosa*) 73
- Turun linna 74
- TURUN LINNAN YRTTEJÄ: Timjami (*Thymus vulgaris*), tähkälaventeli (*Lavandula angustifolia*) ja rosmariini (*Rosmarinus officinalis*) 79

APTEEKKIPUUTARHAT – KASVIROHTOJA MYYTÄVÄKSI 83

- Pihasyreeni (*Syringa vulgaris*) 86
- Lääkekasveja 1600-luvun Pohjanmaalla 88
- Apteekkarit Julin Oulussa ja Turussa 89
- Oopiumiunikko (*Papaver somniferum*) 92
- Mustakoiso (*Solanum nigrum*), punakoiso (*Solanum dulcamara*) ja hullukaali (*Hyoscyamus niger*) 93
- Tarhakehäkukka (*Calendula officinalis*) 97

AKATEEMISET PUUTARHAT – TIEDETTÄ KASVIMAILLA 99

- Lääkäri ja kasvitieteilijä Elias Tillandz 102
- Kaunokainen (*Bellis perennis*) ja piparjuuri (*Armoracia rusticana*) 104
- Uusi vuosisata, hyödyn aika 106
- Maanläheinen taloustieteilijä Pehr Kalm 109
- KALMIN KASVATTEJA: Iisoppi (*Hyssopus officinalis*), euroopanmerikaali (*Crambe maritima*) ja siperianhernepensas (*Caragana arborescens*) 115

KOEUUTARHAT – EKSPERIMENTTEJÄ UUSILLA JA VANHOILLAKIN LAJEILLA 117

- Raparperit (*Rheum*) 120
- Hyötykasvikokeilija Pehr Adrian Gadd ja suomenkielinen puutarhaopas 122
- PENSASAITAKASVI: Isopuksipuu (*Buxus sempervirens*) 124
- PENSASAITAKASVIT: Euroopanmarjakuusi (*Taxus baccata*), aitalikusteri (*Ligustrum vulgare*) ja ruostehappomarja (*Berberis vulgaris*) 127
- Perunanviljelyn edistäjä Axel Laurell 130
- Peruna (*Solanum tuberosum*) 131
- Värimorsinko (*Isatis tinctoria*), värireseda (*Reseda luteola*), värikrappi (*Rubia tinctorum*) ja värisaffori (*Carthamus tinctorius*) 135

KARTANOPUUTARHAT – VALLAN NÄYTTÄMÖT, VARALLISUUDEN OSOITTAJAT 140

- Suitian kartano Siuntiossa 143
Päärynä (*Pyrus communis*) ja tarhaomenapuu
(*Malus domestica*) 146
Frugårdin kartano Mäntsälässä 149
Ryytisalvia (*Salvia officinalis*) ja tarhamaltsa
(*Atriplex hortensis*) 152
Fagervikin ruukinkartano Inkoossa 155
Brinkhallin kartano Turun Kaks Kerrassa
ja Jokioisten kartano Hämeessä 158
Mustion ruukinkartano Karjaalla 162
Träskändan kartano Espoossa 166
Viiniköynnös (*Vitis vinifera*) 169

ORANGERIT JA RUUTANALAMMET – VESI JA LÄMPÖ PUUTARHOISSA 171

- Vesielementit 171
Orangerit, ansarit ja lämpöhuoneet 174
Mulperit (*Morus*) 178
Aitoviikuna (*Ficus carica*) ja sitruuna (*Citrus limon*) 181

PAPPILAPUUTARHAT – HENGEN MIEHET MAALLISISSA TARHOISSA 185

- Botanistipapit ja suorakulmaiset korttelit 186
Maarian ja Piikkiön pappilat 191
Rohtosuopayrtti (*Saponaria officinalis*) 192
PAPPILOIDEN KASVEJA: Isokonnantatar (*Bistorta officinalis*),
jalokiurunkannus (*Corydalis nobilis*) ja varjolilja
(*Lilium martagon*) 195
Rosenlundin pappila Pietarsaaressa 198

KAUPUNKITONTTIEN PUUTARHAT – PIENEMMILLÄ PIHOILLA 201

- Erhardin piha 1700-luvun Helsingissä 204
Tarhaportulakka (*Portulaca oleracea* ssp. *sativa*) 206
Burtzin pihalla kaupungin keskustassa 206
Malvat (*Malva*) 210
Peltopellava (*Linum usitatissimum*) ja
keltasuvikakkara (*Glebionis segetum*) 212
Maria Sederholmin puutarha 1700-luvun
Turussa 214
Carl Ludvig Engelin puutarha 1800-luvun
Helsingissä 217

KAUPALLISET PUUTARHAT – PLANTAASIT 218

- Anders Byströmin plantaasit Helsingissä 219
Tupakat (*Nicotiana*) 221
Kaisaniemen plantaasin opportunisti
Hans Henrik Boije 223
Okahulluruoho (*Datura stramonium*) 226
Puutarhurit Fredrik ja Erik Edbom
Helsingin Kaisaniemessä 229
Kriikuna (*Prunus domestica* ssp. *insititia*) ja
luumu (*Prunus domestica*) 230
Gabriel von Bonsdorffin keittiökasviviljelmä
Turun Brinkhallissa 231
Ruokaporkkana (*Daucus carota* ssp. *sativus*) ja
palsternakka (*Pastinaca sativa*) 234

KASVITIETEELLINEN PUUTARHA – YLIOPISTOLLISTA PUUTARHAKULTTUURIA HELSINGISSÄ 236

- Luonnontutkija ja Kaisaniemen puutarhan
rakentaja Carl Reinhold Sahlberg 238
Kasvitieteellinen puutarha ja promenadi 240
Puutarhasta myytyjä kasveja 243
Pionit (*Paeonia*) 244

